

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Zuzany Mačkové

Regionální analýza a prognóza počtu žáků středních škol

Katedra demografie a geodemografie, PŘF UK

Diplomová práce Bc. Zuzany Mačkové se věnuje velmi aktuálnímu tématu analýze a prognóze počtu žáků středních škol v České republice pro školní roky 2005/2006 až 2024/2025. Je nepochybné, že se populační vývoj České republiky posledních 25 let významně promítá do počtu žáků jak základních, tak středních škol a má vliv na formování vzdělávací soustavy ve státě. Téma je z oblasti aplikované demografie a je o to zajímavější, že jde na úroveň krajů.

Téma je zpracováno s úvodem i závěrem v šesti kapitolách na 67 stranách, nechybí seznam použité literatury a přílohy a to i na CD. V úvodu je stručně představeno téma a cíle práce, přičemž největší prostor je věnován popisu struktury práce, což je dle mého úsudku nadbytečné. Za vhodnější bych považovala zařazení hypotéz nebo výzkumných otázek, které by pomohly nejen autorce osvětlit či upřesnit stanovené cíle. Kapitola druhá zahrnuje přehled relevantní literatury, který je strukturován do čtyř částí zahrnující aktuální prognózy vzdělaností struktury české populace, vývoj vzdělaností soustavy, publikace Ministerstva školství a tělovýchovy ČR a přehled diplomových prací obhájených na KDGD PŘF UK související se studovaným tématem. Přehled publikací není nezanedbatelný, nicméně se zaměřuje jen na české zdroje. Diplomová práce je sice zaměřená na ČR, ale vzhledem k tomu, že její součástí je i prognóza a její metodika, prostudování zahraničních publikací by bylo nepochybně přínosné. Třetí kapitola se jmenuje Obecná východiska a zahrnuje informace o historii vzdělávací soustavy na území ČR, klasifikace KKOV a ISCED a klasifikaci vzdělávacích stupňů dle metodiky ISCED. Je nepochybné, že informace o klasifikaci ISCED by v práci chybět neměly, na druhou stranu je otázkou, zda bylo nutné uvádět údaje v takovém detailu, když analýza vychází z klasifikace KKOV.

Stěžejní je kapitola čtvrtá, která se zabývá aplikovanými postupy a využitými daty a je členěna do šesti podkapitol. První z nich je vymezení studované populace, což je nepochybně relevantní, proto by čtenáři pomohlo, pokud by např. tabulkou bylo shrnuto, kteří žáci dle dané klasifikace populaci tvoří. Druhá podkapitola se věnuje přípravě vstupních dat. Z textu je patrné, že autorka pracovala s neveřejnými daty, které poskytlo Ministerstvo školství, což bylo příslibem zajímavých výsledků, nicméně zařazení podrobného kódu pro SAS považuji do hlavní části práce za nadbytečné. Je nepochybně přínosem, že je zřejmé, jak autorka postupovala, avšak data mohou být zpracována i v jiných statistických softwarech, a proto bych doporučila tuto část popsat obecně s odkazem na kód v příloze. Mimo to v této části práce je uveden postup pro odhad věkové struktury nově přijatých žáků vybraných oborů, aby bylo možné učit míry účasti na vzdělávání. Bohužel text je místy nesrozumitelný, není zcela zřejmé, co je ve jmenovateli při výpočtu podílů a u uvedeného vzorečku není uveden zdroj. Toto opomenutí

se bohužel vyskytuje i v následujícím textu. Některé vzorce nemají uvedený zdroj, nebo není vysvětleno značení, které je ve vzorečku uvedeno, což výrazně snižuje srozumitelnost použitých metod. Další podkapitola popisuje ukazatele věkové struktury krajů ČR. Jde o standartní demografické ukazatele, avšak nelze souhlasit s tvrzením na str. 37, že z věkové struktury publikovanou ČSÚ lze získat podíly rodičů a prarodičů. Podkapitola čtvrtá a pátá se věnují výpočtu měr účasti na středním vzdělávání z populačních ročníků a kvocientům přechodu mezi jednotlivými ročníky studia, které jsou využity při konstrukci projekčního modelu popsaného v poslední podkapitole. Zvolené postupy vzhledem k stanovenému cíli odhadu počtu nově přijatých žáků a absolventů středních škol pro období 2016/2017–2024/2025 v krajích ČR lze obecně považovat za odpovídající, nicméně je otázkou, proč meziroční změny v měrách účasti pro období 2006/2007–2015/2016, které byly výrazně rozkolísané, byly vyrovnány přímkou. Zdůvodnění, že jde o nejjednodušší způsob, dle mého názoru není dostatečné a zvolený přístup nepovažuji za vhodný.

Pátá kapitola s názvem Prezentace výsledků odvozené prognózy zahrnuje nejen počty a odhady počtů nově přijatých žáků a absolventů středních škol dle krajů ČR v oborech E+H, K, L a M pro zvolené období, ale i základní charakteristiky věkové struktury obyvatelstva v krajích a informace o úrovni vzdělání populace krajů z dat sčítání lidu 2011. Popis výsledků, ať už vlastních výpočtů, nebo převzatých dat ze sčítání, se omezuje na výčet čísel bez větší snahy o vysvětlení, proč ke změnám došlo nebo dochází a ne vždy je orientace v textu snadná. Mimo to ve výsledcích jsou uvedeny hodnoty i pro celou Českou republiku, ale v textu není blíže upřesněno, zda celkově výsledky pro regiony korespondují s předpokládaným vývojem na vyšším územním celku. Poslední kapitola je velmi stručný závěr, kde jsou shrnuty získané poznatky, které však neodpovídají hlavnímu cíli stanovenému v úvodu práce. Hlavní cíl totiž zahrnuje zhodnocení současné struktury počtu žáků středních škol na úrovni krajů ČR dle hlavních skupin klasifikace KKOV v období školních let 2006/2007–2015/2016, ale o tom se v závěru ani v samotné práci moc nedozvíme.

Ačkoliv jde z mého pohledu o velmi zajímavé téma, z jeho zpracování je bohužel patrné, že si autorka postupy vědecké práce příliš neosvojila, což je zřejmé i ze samotného názvu práce, kde chybí určení místa a času. Cíle práce jsou sice vymezeny relativně jasně, avšak naplněny jsou jen z části, nepřesnosti se vyskytují jak v metodice, tak ve formální úpravě a práci se zdroji (např. jen v obsahu je použito několika typů písma, graf 5 je s ohledem na zvolené barvy hůře čitelný, na str. 53, 60 je uveden jen „(zdroj)“), nepřesnosti jsou i v seznamu literatury a ve stylistice.

Celkově diplomová práce dle mého názoru splňuje jen část požadavků kladenou na kvalifikační práce, proto s ohledem na výše uvedené nedoporučuji diplomovou práci Bc. Zuzany Mačkové k obhajobě.

V Praze 21. 8. 2017

RNDr. Olga Kurtinová, Ph.D.